

БИБЛИЈСКИ ПОДТЕКСТ У РОМАНУ МАЛИ ПРИНЦ А.С. ЕГЗИПЕРИЈА

Ајсџиракџи: Рад се бави аналитичким потенцијалима романа и сложенем жанровском структуром. Проналази нове могућности читања у контексту јеванђеља. Наглашава се идеја љубави којом се побеђује смрт.

Кључне речи: жанр, жанровски хибрид, роман, легенда, парабола, подтекст.

Не волим да се моја књија чиџа џовришно
Егзипери

Мали џринц Антоана де Сент Егзиперија један је од најчитанијих романа за децу и одрасле који су, упркос тегобама одрастања, сачували детињу чистоту и безазленост. Снажан емотивни утисак после дружења с књигом, као да је реч о песми, непогрешиво сведочи да је једно од ретких дела с душом. Мало принца препознајемо као пријатеља и сродника, а утисак већ виђеног и доживљеног не напушта читаоца. Упркос богатим сензацијама међу којима доминира мешавина блаженства и свечане туге – аналитичар је збуњен у покушају да целовито осмисли роман, јер је готово неухватљив, у сваком случају несводив на једну значењску раван. *Мали џринц* остаје загонетка и ако не успемо да одговоримо на изазове читања – ето нас у неком од бројних рукаваца текстуалног лавиринта. Замке ћемо избећи следећи ауторске коментаре у тексту и препознајући да је ово алегорија о стварању, јер писац приповеда своју поетику, али и излаже животну филозофију. *Не волим да се моја књија чиџа џовришно* (Егзипери, 2002, 24). Аутор је дело замислио као трагање за скривеним благом, односно, извором у пустињи – што читању даје димензије духовног сазревања и раста. Аналитичар може пишчеве путоказе разумети и као подстицај потраге за изворним текстом на чијим основама се гради роман.

Прецизно жанровско одређење интерпретираног дела представља проблем, јер је мозаична творевина у којој, на нивоу микроструктуре, откривамо – легенде, параболе, приче о животињама, загонетке, пословице, бајке и фантастичне приче... На бремените значењске и жанровске потенцијале указује и чињеница да су *Малоџ џринца* тумачи различито одређивали као савремену бајку, аутобиографски роман, религиозну параболу, песму о детињству, морални трактат, педагошки роман, мали џачки катехизис. Свако од наведених жанровских означања је непотпуно, јер нас не води до архтекста из ког израста ова мудра књига препуна љубави и утехе. Јован Зизјулаз у раду *Ог маске до личности* (*Бојословље*, свеска 1 и 2, 1985, 30 стр) наводи да онај ко се бави онтологијом хришћанске љубави треба да прочита *Малоџ џринца*. У

својој једностајавности то је једно дубоко теолошко дело. Хришћански императив, који препознајемо у овом Егзиперијевом роману, јесте да само срцем добро видимо (Егзипери, 2002, 75). Суштина се не да очима сагледати, већ за њом ваља трагати, јер како Спаситељ рече : Ушима ћете чути и нећете разумети, и очима ћете легати и нећете видети (Матеј, 13, 14). Слепи смо код очију и глуви код ушију, па ваља отворати треће око, оно духовно, да бисмо стигли до извора у пустињи и открили тајну постојања. Догађаје у Егзиперијевом роману приповедају два наратора, из два угла, преламају их кроз дво-струку наративну перспективу – прошлу и садашњу. Романескну повест, за-гледану у будућност, сагледавамо кроз видно поље Езиперија – писца као аутобиографску, коју допричава и мери, сиром аршинима, далеко моћнији и аутентичнији приповедач – Егзипери-дечак заузимајући сивај проповедника. Одрасле особе никада ништа не разумеју, а деца је заморно да им свеудиљ љукају објашњења (Егзипери, 2002, 24). Загонетка романа почиње цртежом – тешко решивим ребусом, насталим у доба пишевог детињства, на ком је змија прогутала лава, а цела чудесна прича сакривена је испод обичног црног шешира, који отвара врата књиге. Позадина мистичног нацрта је, несумњиво, древна старозветна прича о Давиду и Голијату, украшена бајковитим елементима, с поуком препознатљивом у Малом принцу – превози себе. Повест је дидактична, будући у њој снага младости и мудрости побеђује телесну силу оличену у митском чудовишту Голијату. Боље је деце убио а мудро, него цар сивај а безуман, који се већ не да поучити – древна је старозаветна мудрост (Проповедник, 4, 13). Реч је о једној од најлепших старохебрејских повести с поуком : дело учињено с љубављу и добром намером побеђује злодела, па макар иза њих стајала сва паклена сила. Давид је био још дечак када је на двору цара Саула свирао харфу и блажио му животне тегобе у време рата против Филистејаца, који су се уздали у победу наоружани злом ошело-вљеним у сирашном Голијату, високом шест лакаша и педаљ. Дечак, иако неравноправни противник митском чудовишту, излази на двобој и, снагом своје вере у победу и љубави према краљу, чини немогуће, као и змија на загонетном цртежу малог Антоана која је појела лава. И Давид шури руку у њорбу своју, и извади из ње камен, и баца га из праћке, и појоди Филипсејина у чело, и уђе му камен у чело, те гаде ничице на земљу (Самуило, 17, 49). Хришћанска иконографија често представља цара Давида као дечака, победника с праћком, што је знаковито у контексту Егзиперијевог дела. Откривање Самуилове књиге у подтексту романа Мали принц наглашава његову метафизичку димензију, а носећу илустрацију у Егзиперијевом делу, симболички истиче, водећи мудросној поенти.

Мали принц нуди безброј начина читања, јер га аутор гради од мноштва наративних рукаваца и мотивише га потрагом за скривеним благом, односно извором у пустињи. Не трагају у роману само читаоци, већ и његови јунаци; наратор и протагониста, одрастао човек и дечак, истовремено, који се загледи у смрт, при паду у пустињу, суочавају са собом, водећи болан, преиспитујући дијалог с огледалом. Оно што улећшава јустинију, рече мали принц, то је што се у њој негде скрива извор (Егзипери, 2002, 80). Егзипери је за-стигнут смеле и одлучне акције која омогућује човеку да победи страх од смр-

ти излажући јој се, *представник је кулћа храбрости и енергије у француској међурајној књижевности* (Павловић, 1982, Београд, 61).

Наративни пејзаж књиге препознаје се као духовна пустоловина јер : *Идући право најпре не може се баш далеко стићи (Еџипери, 2002, 22). Уђиће на уска вратица; јер су широка вратица и широк љућ шћо воде у пројасћ, и мноћо их има који њиме иду, као шћо су уска вратица и шћјесан љућ шћо воде у живоћ и, и мало их је који ћа налазе (Матеј, 7, 13 – 14).* Када упоредимо сентенцу из *Малоћ принца* и одломак из *Беседе на јори* – јасно је да успостављање интертекстуалне везе даје пуноћу речима протагонисте, јер је у питању алузија која циљано усмерава асоцијације према *Библији*. Текст Егзиперијевог романа је испуњен гномским исказима и афоризмима који су, као по правилу, уметнути у измаштане *јриче* о животињама и, најпросто, изненаде дубином и мудрошћу. *Требало је да судим ћо делима, а не ћо речима. Мноћо је шћеже судићи себи нећо друћима* (Егзипери, 2002, 37) – гномски је исказ који стоји у асоцијативној вези с јеванђелским : *Не судиће да вам се не суди* (Матеј, 7, 1). Смештање у наведени контекст чини их упоредивим с поукама у библијским параболама које изговара њихов тумач, Син Божји. Наравоученија из Егзиперијевих парабола чине мудросну поенту дела и могу се довести у везу с јеванђелском етиком. Сама композиција романа у сагласју је с Христовим речима: *Зайћо им ћоворим у јричама, јер ћедајући не виде, и чујући не чују, нићи разумију* (Матеј, 13, 13). Библијска легенда о Исусу Христу налази се у подтексту *Малоћ принца* и представља значајно начело композиције, интегрише наративне фрагменте и пружа стамено смисаоно упориште. Сижејни сегменти могу се довести у везу с јеванђељима; рођење Спаситеља – с падом малог принца са звезде, искушавање нечастивог током четрдесетодневног боравка у пустињи – са сусретом малишана и змије на месту његовог одласка, Христова мисија у свету – с путовањем малог принца по земљи и разговори са животињама – с *Беседама на јори*, суочавање и мирење са смрћу на Маслинској гори и Гетсиманији, преображење кроз патњу и огледање у душама ближњих – може се довести у везу с просветљењем малог принца при болном разстанку у пустињи . Јеванђелски мотиви смрти, нестанка тела, те ишчекивања повратка, нарочито су знаковити у роману, јер га чине легендарном структуром и оснажују поруку да се смрт превазилази љубављу.

Егзиперијев *Мали принц* иако фрагментаран, разбијен на двадесет и седам прича, обилат епизодама о фантастичним путовањима и доживљајима, има оквирну повест о паду нараторовог авиона у тренутку када долази са своје планете и мали принц, попут звезде падалице – која повезује поглавља у компактну романескну целину и представља његов пролошки и епилошки део. Долазак Цара јудејског, најбезазленијег од безазлених, који се, метафорички, у јеванђељима назива *бисћар сћугенац*, догодио се најављен радосним звуком божићног звона које је објавило чежњу за Богом у свету, забележили су јеванђелисти. *Ко ме вјерује, као шћо ћисмо рече, из њећова шћјела ћошћи ће ријеке живе воде* (Јован, 7,8). Рођење принца из Давидовог царства, које је саздано на љубави, збило се у знаку звезде, *ћо није била обична звезда, нећо сила која је узела облик звезде*. Новорођенчету у јеванђељима први се клањају мудраци с истока, симболично га дарујући златом, тамјаном и смирном – наго-

вештавајући светлост коју Спаситељ даје свету, као скору и болну жртвену смрт. *Кроз звезду беху научени они што службаху звездама*, пева се у Божићном тропару. Управо је такво светлосно озарење доживео ауторски наратор, при сусрету с малим принцем у пустињи, трагајући за зденцем питке воде. *Оно што ме највише узбуђује код овој малој уснулој принца, то је његова верност једном цвећу, то је слика једне руже која зрачи у њему као њламен свеће, чак и када спава*. Усамљеност, изгубљеност, удаљеност од света и потреба за пријатељем драматизовани су безизлазном ситуацијом у којој се нашао аутор и јунак. *Било је то њишање живојиа и смртии*. Боравак у пустињи је знаковит архетип и представља удаљеност од Бога и духовно клонуће. Символизује неплодан простор који скрива суштину за којом се трага. Пустиња је и место кажњавања грешног израелског народа и његовог повратка духовној суштини. Јован Крститељ крсти у пустињи јер је то, према хебрејском предању, безводни простор где беже демони када изађу из човека, место искушења које ваља осветити крштенем водом (Гербран, Шеваље, 2004,760). Када се томе дода и то да је наратор био *усамљенији од било каквој бродоломника на сјлаву усред океана* – јасно је да су асоцијације усмераване према потопу и Нојевој барци, да би појачале осећање безнадежности. Појава малог принца у Сахари је симболична, јер упућује на објаву Спаситељевог доласка – везана за цртеж овце, који постаје непогрешив знак чврсте везе међу сродним душама и знамење непролазног пријатељства. Још увек смо на трагу библијског фигуративног говора, у којем метафора *јајње Божје*, представља најбезазленију жртву у историји човечанства, Исуса Христа, али и остале људе чистога срца, правдољупце и миротворце. Мали принц, изненада стигао са звезде, има своју мисију на земљи: пошто је уредио свемир као рајску башту, чистећи вулкане и требећи коров у свом врту, јавља се да би дао смисао постојању. Стиже с неба, попут Сина, као *видело, хлеб живојиа, узак њуи, њесна врајиа, река живе воде, јајње Божје које узео на се ѡрехе светииа*, како бележе јеванђелисти. Сродан фигуративни говор препознајемо у Егзиперијевом роману, а у карактеру малог принца, чије је и име метефоричко и изазива низ усмераваних асоцијација, (из рода цара Давида рађа се принц јудејски), судбинску предодређеност страдања, архетип недужне жртве која има своју мисију на земљи. Није случајно што доласку на земљу претходе чудесна путовања по свемиру, која су својеврсна припрема за долазак на место упознавања с људима, где он прима људски лик и ствара трајне пријатељске везе, на место страдања, и жртвовања због љубави. Символизам путовања указује на потрагу за смислом и откриће духовног средишта, представља етапе у духовном напредовању човека, што препознајемо у ауторској животној причи.

Поједина романескна поглавља обликована су, попут библијских парабла, као алегоријске приче с препознатљивом поуком, у чијем је подтексту јеванђелска прича о сејачу и њиви. *И заиста, на ѡланејии Малој ѡринца било је, као на свим друјим ѡланејиама, различииој биља и корова. А ѡрема ѡме и доброј семена ѡлеменијии биља а лошеј семена корова... Ако се ради о корову морамо ѡа ишчуйајии чим ѡа уочимо* (Егзипери, 2002, 26). Библијски метафорички говор разазнајемо у одломку, као и поуку да се треба чистити од зла, лоших мисли, мржње, ружних навика, да треба преображавати свет

добротом, бојити га пејзажима чисте душе. *Њива је свијећ; а добро семе синови су царства, а кукољ синови су зла* (Матеј, 13, 38). Месија – тумачећи параболу о сејачу и њиви, обликује морални лик верујућих, залаже се да се грешна мисао, а не само чин сагрешења, гуши и одстрањује као саблажњиво око. Мали принц се надовезује поуком : *Не ишчујемо ли баобаб на време никада ја се више не можемо отарасити. Прејлави целу ѿланетију. Разрије је својим корењем. И ако је ѿланетија сасвим мала, а баобаба има ѿуно, онда ће се она расирснути* (Егзипери, 2002, 26). Недвосмислена је алузија на пропаст света огрезлог у грех који га поткопава и руши, а морални императив – треба гајити руже, а чупати коров, уредити планету као рајску башту – мудра је мисао малог беседника. Мисија безазленог протагонисте у свемиру, као и на земљи, знаковита је - треба палити фењере и чистити угашене вулкани као димњаке, јер се могу активирати и уништити планету. Знаковита је веза малог принца са сунцем, а његов живот у ритму сунчевог хода и у ишчекивању заласка сунца, у знаку је жртвовања за добробит свега што живи и дише у свемиру, стога је мали принц тужно загладан у смирају дана.

Сврх свећа шћо се чува, чувај срце своје јер из њећа излази животи (Соломон, 4, 23) – мудра је мисао која изражава суштину хришћанског учења. Егзипери је на њеном трагу, јер пише о прогледавању срцем, о припитомљавању, о гајењу врта... Опет смо на трагу библијског метафоричног говора, где миомирис ружа симболизује рајско постојање, али и мучеништво којим се љубав искупљује. Свети Амброзије је забележио легенду о томе како је ружа добила трње, јер је првобитно расла у земаљском рају без бодљи. Након побуне против Божјег ауторитета и изгона из раја добила је бодљикаво оружје да подсећа човека на пад и губитак свевишње милости. Њена лепота и мирис непрестано враћа човека у рајско постојање, удаљавање од духовне суштине и мори га вечном чежњом (Бадурин, 1985, 516). Мали принц, на свој начин, дечјим језиком приповеда у осмом поглављу, причу о ружином трњу, љубави и жртви, постављајући древно питање: шта ће безазленој ружи трње када га не користи? Речено библијски : *зашто безазлени страдају? Хришћанска иконографија представљала је ружу као калез који скупља Спаситељево крв, симболизујући вечито отворене ране. Небеска ружа искупљења у хришћанском симболичком кључу, представља Христово срце, алузија је на трње мучеништва, симбол жртвеног страдања. Ако човек воли један цвети који ѿстоји само на једној међу милионима и милионима звезда, шћо је довољно да буде срећан када ја ѿромајра. Он мисли: Мој цвети је негде шћамо* (Егзипери, 89). Мали принц, иако приморан да напусти ружу зарад своје мисије у свемиру, мора да јој се врати, као духовној суштини, дубоко патећи без ње, учећи наратора како превазићи себе. Изненадни а очекивани одлазак јунака у знаку је змијиног уједа и отицања крви, велике патње због растанка, свести о дужности... Егзиперијев роман тече у правцу драматичног згушњавања радње и сабирања значења. Двадесет и пето поглавље у знаку је повезивања мотива студенца и Божића, песме чекра и музике поноћне молитве. Тако се конкретизују пренесена значења и писац се директно, а не само асоцијативно, везује за Христово рођење с чијом фасцинацијом се изједначава сусрет с малим принцем. *Било је ѿријайно као на ѿразник. Та вода се одисти разликовала од хране. Происте-*

кла из хода њод звездама, из њесме чекрка, из најора мојих руку. Била је добра за срце као дар. Истио њако, када сам био мали, светиљосѝ божићне јелке, музика њоноћне молиѝве, блајосѝ осмеха, давали су сав сјај божићном њоклоу који сам добијао (Егзипери, 2002). Љубав поништава смрт, и у духу хришћанске мисли, аутор поново прича толико пута животом потврђену причу о повратку. Јер смрт није поништавање бића, него ослобађање од чауре у коју је смештена душа, а тело попут куће, у којој је закопано благо, чува тајну о томе да је царство Божје у нама! Како рече Егзипери, наратор с децјом душом, треба чекати повратак онога ко је просветлио пустињу, други обећани долазак, јер он даје смисао свему и уверава нас да нисмо сами, о чему сведочи треперење звезда у ритму васкршњих звона. Или, како то Син Човечји и Син Божји рече: *Ја сам с вама у све дане до свршејка века* (Матеј, 28, 20).

ЛИТЕРАТУРА

Badurina, 1985: Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog hrišćanstva, uredio Andjelko Badurina, Zagreb, 1985.

Даничић, Караџић, 1945: *Светио њисмо Сѝароја и Новоја завјејта*, превели Ђура Даничић и Вук Стефановић – Караџић, Савет библијских друштава, Лондон, Њујорк, 1945.

Егзипери, 2002: Антоан де Сент Егзипери, *Мали њринци*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2002.

Зизјулаз, 1985: Јован Зизјулаз, *Ог маске до личносѝи*, Богословље, година, 39, св. 1-2, Београд, 1985.

Џакула, 1982: *Француска књижевносѝи (1933 – 1970)*, књига 3, приредили Бранко Џакула и др, “Свјетлост“, Сарајево, „Нолит“, Београд, 1982.

Olivera Radulovic

LE SOUS-TEXTE BIBLIQUE DANS LE ROMAN LE PETIT PRINCE D’A.S.EXIPÉRY

Résumé: *Le Petit Prince* est une oeuvre de genre hybride, le roman qui, au niveau de la microstructure, révèle les légendes, les paraboles, les contes, les histoires des animaux, les histoires fantastiques, les devinettes, les proverbes. Le sous-texte de l’oeuvre est le Nouvel Testament, sur lequel sont basés les ségments du sujet du roman: la naissance – la chute de l’étoile, la tentation – le séjour dans le désert, les discours – la mission de l’amour, la purification – le déracinement de l’arbre méchant de baobab, la confrontation avec la mort – la transformation à travers l’amour et le sacrifice, le retour à l’étoile – la mort, la resurrection – la disparition du corps, l’épilogue est dans l’attente du retour. Du point de vue du genre, certains chapitres peuvent être définis comme paraboles qui conviennent aux leçons morales bibliques. Les symboles et les métaphores sont sous le signe du sous-texte, et les idées exprimées sous forme des expressions gnomiques correspondent à l’éthique évangélique.